

GRÓF APPONYI ALBERT VAS MEGYEI LETELEPEDÉSÉNEK TÖRTÉNETE

■ Bajzik Zsolt

Apponyi Albert¹ és családja az 1919-es forradalom kitörését követően a Pozsony megyei Eberhardra (ma: Malinovo, Szlovákia), a családi birtokra vonult el. A Tanácsköztársaság bukását követően tért csak vissza a fővárosba, ahol újból részt vett a politikai életben. 1919 végén Huszár Károly² miniszterelnök Apponyit nevezte ki a párizsi békekonferencián megjelenő magyar küldöttség vezetőjévé. Ezt követően egész munkarejét a részvételre való felkészülésre fordította, és 1920. február 7-én a magyar delegáció irányítójaként jelent meg Párizsban. A háborút lezáró tárgyalásokon angol, francia, olasz nyelven védelmezte a magyarság ügyét, de ennek eredménytelensége miatt lemondott a megbízatásáról, és

helyette Benárd Ágost³ írta alá a trianoni békeszerződést.⁴

1920 első napjaiban Eberhard már a cseh „megszállást nyögi és csak a csehek engedelmével lehet onnan, vagy oda utazni, Apponyi már nem ért rá, hogy visszamenjen Eberhardra és személyesen intézkedjék ruhatára előkészítéséről. Táviratozott és meghagyta, hogy melyik öltönyét hozza el komornyikja Budapestre. Elhozta volna szegény, de a csehek nem engedték”,⁵ és a későbbiek folyamán is folyamatosan akadályozták a gróf szabad mozgását. 1921 kora nyarán Genfből szeretett volna a családjával együtt visszatérni a Pozsony megyei birtokára, de nem kaptak beutazási engedélyt Csehszlovákia területére, és megtiltották nekik a birtokukon való tartózkodást. A sajtó híradása szerint mindez nagyon felizgatta Apponyit.⁶ Ennek elle-

¹ Apponyi Albert, gróf, nagyapponyi (Bécs, 1846. május 29. – Genf, 1933. február 7.): Politikus, miniszter, belső titkos tanácsos, nagybirtokos, a Magyar Tudományos Akadémia igazgatósági tagja, 1921-től 1933-ig a Szent István Akadémia elnöke, Jászberény város aranymandátumos képviselője. Az 1920-as párizsi békekonferencián a magyar delegáció vezetője.

² Huszár Károly (Nussdorf, 1882. szeptember 10. – Budapest, 1941. október 29.): Politikus, miniszterelnök.

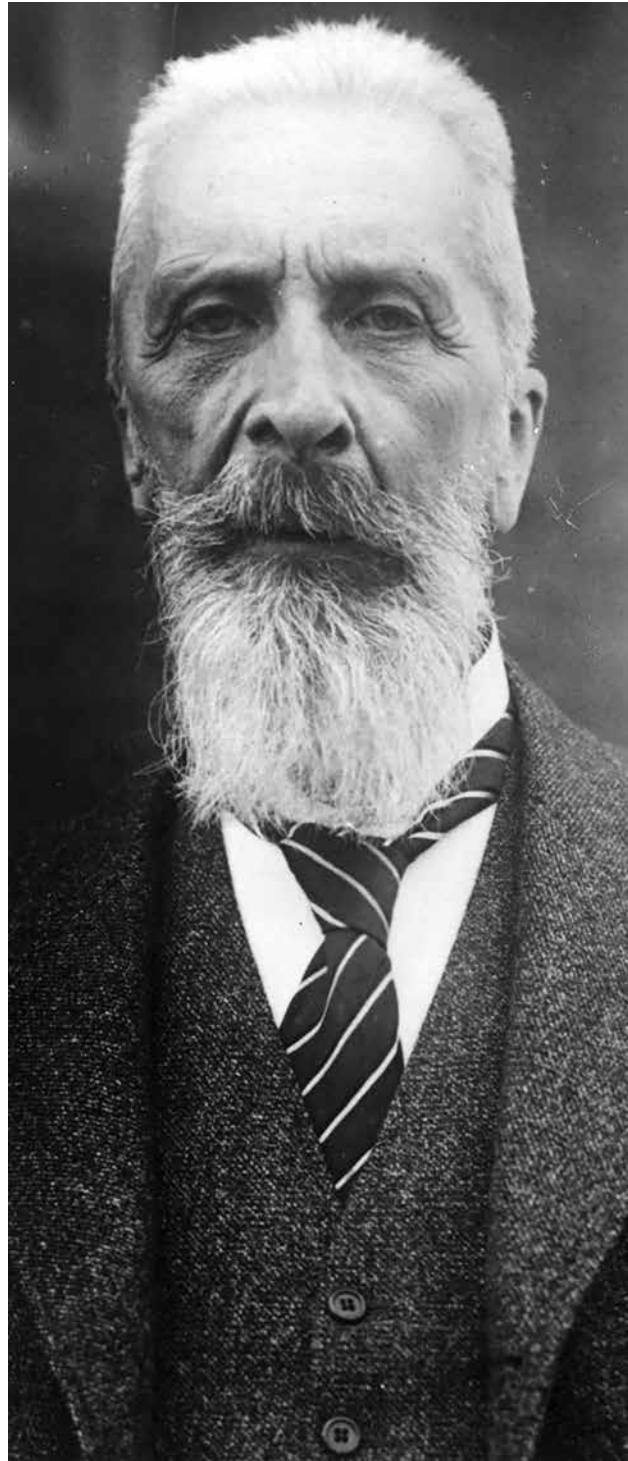
³ Benárd Ágost dr., vitéz (Budapest, 1880. január 3. – Balatonkenese, 1968. június 22.): Orvos, politikus, népjóléti és munkaügyi miniszter, a trianoni békeszerződés egyik aláírója.

⁴ Vasmegyei fejek. Szerk. Halász Imre. Sopron, 1933. 12. p.

⁵ Apponyi Albert ruhatára a párisi útra. = Pesti Napló (továbbiakban: PN), 1920. jan. 4. 2. p.

⁶ Apponyi és családja nem utazhat eberhardi birtokára. = Pesti Hírlap (továbbiakban: PH), 1921. jún. 3. 5. p.

nére a gróf 1922-ben a nyarat az otthonában kívánta eltölteni, de a hatóságok szerint Apponyi személye irritálta volna a közhangulatot, ezért továbbra sem engedték oda, csak Pozsonyban tartózkodhatott. A gróft közben arról értesítették az ottani hatóságok, hogy csak akkor oldják fel a birtokzárlatot, ha leteszi a csehszlovák állampolgári esküt, és átköltözik Magyarországról. Ő azonban ragaszkodott a magyar állampolgárságához, és azt kérte, hogy engedjék meg neki, hogy a birtokát eladhassa.⁷ Ezt sokáig nem tehette meg, mivel eberhardi ingatlana felett a szabad rendelkezést 1922 szeptemberében engedélyezték csak neki. De a földbirtokos továbbra sem mehetett Eberhardra, így kényszerítve arra, hogy adja el az ingatlanát. A sajtó híradása szerint a csehszlovák kormány „Apponyi 4000 holdas birtokát hajlandó a zárlat alól feloldani, azzal a feltétellel, hogy a gróf a birtokot egy cseh állampolgárnak adja el.”⁸ Többször előfordult, hogy különféle tanácskozásokra Prágába hívta őt a cseh kormány, de Apponyi minden alkalommal kijelentette, hogy amíg nem mehet Eberhardra, addig Prágába sem utazik. Ezen okok miatt kívánt innét elköltözni, és 1922 novemberében már két magyarországi birtok vásárlásáról folytatott tárgyalásokat.⁹ Más újsághírek szerint a Pozsony megyei uradalmát azért szándékozott eladni, mert a csehek nem akarták megtérni a megszállt országrész földbirtokosai között.¹⁰ „Apponyi Albert gróf tehát elköltözik Eber-

Apponyi Albert portréja

(<http://data.onb.ac.at/rec/baa8035817>)

⁷ Apponyi Albert kénytelen eladni eberhardi birtokát. = 8 Órai Újság (továbbiakban: 8ÓÚ), 1922. szept. 22. 5. p.

⁸ Apponyit a csehek kényszerítik eberhardi birtoka eladására. = Az Est, 1922. szept. 29. 3. p.

⁹ Apponyi Albert Magyarországon vásárol birtokot. = Az Est, 1922. nov. 23. 6. p.

¹⁰ Apponyi Albert gróf Vas megyében szeretne letelepedni. = Reggeli Hírlap (továbbiakban: RH), 1922. okt. 29. 8. p.

hardról és Csonkamagyarország meg nem szállott részén keres birtokot. A „Vas megye” értesítése szerint Apponyi Albert gróf legszívesebben Vas megyében telepednék meg. Mikor tavasszal itt járt – írja a Szombathelyi Újság – annyira megtetszett neki Vas megye népe és vidéke, hogy az a vágya, hogy itt kaphasson egy nagyobb vagy két közép nagyságú birtokot, egyiket a maga, a másikat a fia számára.”¹¹ – írták a Reggeli Hírlap hasábjain. Az újság ezért felhívással fordult a Vas megyeiekhez, hogy jelezzék feléjük, ha valaki tudomással bírt megfelelő méretű eladó ingatlanokról.¹²

A trianoni tárgyalásokon történt szereplését követően Apponyit országszerre számos falu és város tüntette ki a díszpolgári címmel, így tettek Szombathelyen is.¹³ 1921. május 25-én a gróftot születésnapjának 75-ik, a közéleti tevékenységének 50. évfordulója alkalmából, illetve azért a jóindulatáért, amelyet a Vakok Dunántúli Fiókegyesülete Tanulós és Foglalkoztató Intézetének és az Első Magyar Közművelődési Háznak Szombathelyen történő létrehozásával a város iránt tanúsított, Szombathely díszpolgárává választották.¹⁴ Nem véletlen tehát, hogy Apponyi 1922 májusában a nemzetgyűlési választási küzdelmek során szívesen jött Szombathelyre és Kőszegre is, ahol kortesbeszédeket mondott az ellenzéki jelöltek támogatására.¹⁵ (Ez utóbbi helyen 1875-ben nem si-

került a politikai szereplése, hiszen nem választották meg a kőszegi kerület képviselőjének.¹⁶) 1922. április 30-án érkezett Szombathelyre Apponyi Albert, aki ekkor vett részt először legitimista népgyűlésen. A vasútállomásról a püspökvárba ment, ahol a reggeli elfogyasztását követően fogadta a városi tanács üdvözlő küldöttségét. A szombathelyi népgyűlésen nyolcezen jelentek meg, ahol először Cziráky József¹⁷ mondta el programbeszédét. Utána következett Apponyi, akit a tömeg lelkes ünneplésben részesített. A gróf beszédében kifejtette királyhűségének az okát, majd bírálta az Egységes Pártot és a kormányt, valamint erőteljes szavakkal követelte az állampolgári jogok terén a teljes egyenlőséget. Ezt követően felszólalt még Andrássy Gyula gróf,¹⁸ majd Lingauer Albin¹⁹ beszédét követően, egy adott jelre „lerepültek a kalapok a fejeikről és felhangzott a magyar Hiszekegy.”²⁰ A népgyűlést követően Mikes János²¹ püspök ebédet adott a politikusoknak, akik délután ismét útra keltek, hogy újabb helyszíneken

¹⁶ Választási mozgalmak. 1. = PN, 1875. júl. 20. 1-2. p.

¹⁷ Cziráky József dr., gróf, ciráki és dénesfai (Sárosd, 1883. június 11. – Dénesfa, 1960. augusztus 10.) Politikus, császári és királyi kamarás, főispán, Nyugat-Magyarország kormánybiztosa.

¹⁸ Andrássy Gyula gróf, csíkszentkirályi és krasznahorkai (Töketerebes, 1860. június 30. – Budapest, Józsefváros, 1929. június 11.); Politikus, belügyminiszter, jogi szakíró, pártvezető, az utolsó osztrák-magyar külügyminiszter, az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat elnöke.

¹⁹ Lingauer Albin, Lékay-Lingauer (Gönyű, 1877. március 1. – Linz, Ausztria, 1962. március 31.): Újságíró, legitimista politikus, országgyűlési képviselő.

²⁰ Apponyi: „A kurzust kereszténynek nevezni – blaszfémia”. = Magyarország, 1922. máj. 3. 3. p.

²¹ Mikes János, gróf, zabolai (Zabola, 1876. június 27. – Répceszentgyörgy, 1945. március 29.): Római katolikus pap, szombathelyi megyéspüspök 1911–1935 között.

¹¹ Uo.

¹² Uo.

¹³ Szécsényi András: Apponyi Albert kultusza a két világháború között. = Valóság, 2013. 9. sz. (továbbiakban: Szécsényi, 2013.) 44. p.

¹⁴ Feiszt György: Szombathely utcanevei és utcanévváltozásai. Szombathely, 1995. 83. p. (Acta Savariensia; 11.); lásd még: Magyar Nemzeti Levéltár (továbbiakban: MNL) Vas Megyei Levéltára (továbbiakban: VaML) Szombathely város közgyűlési jegyzőkönyve 100/1921.

¹⁵ Apponyi és Andrássy nagy beszédei a Bethlen kormány és a titkos szervezetek ellen. = RH, 1922. máj. 3. 2. p.

mondják el a programbeszédeket. Nagygencsen (ma: Gencsapáti) diadalkapuvál és lovasbandériummal várták őket. Az „egész Gyöngyösmellék népe” a templom előtti téren sorakozott fel, ahol „Apponyi tartott nagyobb beszédet, amelyben visszaemlékezett arra az időre, amidőn negyvenhét évvel ezelőtt a kőszegi kerület képviselőjelöltje volt és megbukott, bár Nagygencs választói valamennyien mellette szavaztak.”²² A nagygencsi látogatás alkalmából kiadott szórólap szerint Apponyi azért kívánt itt beszédet mondani, mivel Mikes püspök és Lingauer nagy tisztelettel beszéltek a gencsi, perenyei, apáti és a többi falu lakosságának példás összetartásáról és királyhűségéről. „Apponyi Albert kijelentette, hogy annyira jólesik neki ilyen romlatlan és igazságában megingathatatlan falusi népről hallani, hogy egyszer szeretné ezt a népet a saját otthonában megismerni”,²³ és számukra ott külön népgyűlést tartani.²⁴

Itt kell megjegyeznünk, hogy Apponyi legitimista politikusként több évtizedes baráti kapcsolatot ápolt Mikes János szombathelyi megyéspüspökkel, akinek hagyatékában számos tőle származó levél található. Mikes püspök szoros kapcsolatokat ápolt a legitimista politikusokkal, így Apponyival is gyakran találkozott.²⁵ Elképzelhető tehát, hogy éppen a püspök segített közvetíteni, illetve megtalálni a későbbiekben megvásárolandó Vas megyei ingatlant. Ezt a feltételezést támaszthatja alá az is, hogy Apponyi 1922. november 4-én, Budapesten keltezett leve-

²² MNL VaML Vas vármegye alispánjának iratai. Közigazgatási iratok II. 6360/1922.

²³ Uo.

²⁴ Uo.

²⁵ Bakó Balázs: Gróf Mikes János, a szombathelyi egyházmegye püspöke. Bp., 2013. 155-156. p. (Eötvös Loránd Tudományegyetem. Bölcsészettudományi Kar. Történelemtudományi Doktori Iskola. Doktori disszertáció)

Apponyi Albert gr. Nagygencsen.

A „Vasvármegye” budapesti szerkesztősége telefonon jelenti:

Apponyi Albert gróf, aki tudvalevőleg szombaton gróf Cziráky József, illetve Lingauer Albin támogatására Szombathelyre és Kőszegre utazik, tudatta Mikes János gróf megyéspüspökkel, hogy Kőszegre való utaztában Nagygencsen is óhajtana megállani és ott is népgyűlést kívánna tartani.

Apponyi ezen elhatározásának az az oka, hogy ugyancsak Mikes püspök, mint Lingauer több ízben igen nagy dicsőréttel beszéltek Nagygencs nagyszerű ellenforradalmi magatartásáról, továbbá a gencsi, perenyei, apáti és többi környékbeli faluban lakó nép példás összetartásáról és királyhűségéről. Apponyi Albert kijelentette, hogy annyira jólesik neki ilyen romlatlan és igazságában megingathatatlan falusi népről hallani, hogy egyszer szeretné ezt a népet a saját otthonában megismerni. Most tehát, mikor erre a kőszegi kirándulással alkalom kínálkozik, a nemzet ősz vezére nem feledkezett meg erről a vidékről, hanem azon óhajának adott kifejezést, hogy április 30-án, amikor a politikusok Kőszegre mennek át, tiszteljék meg a sokat emlegetett Gencs falu népét azzal, hogy számukra ott külön gyűlést tartsanak.

A vas megyei pártvezetőség körében igen nagy örömet keltett Apponyi ezen óhajata, mert nemcsak Nagygencs és környéke, hanem az egész vármegye hírnevére is kitüntető megtiszteltetés az, hogy az ősz vezér, aki már hosszú-hosszú évek óta nem tartott beszédet faluhelyen, sőt vidéki városokban is már csak nagyritkán jelent meg, most megáll Nagygencsen és szólni kíván annak és vidékének népéhez. Természetesen csak akkor lehet a gencsi gyűlést megtartani, ha nem lesz eső vagy nagy hideg, mert Apponyi grófot, a nemzet szemfényét, 76 éves korában nem lehet kitenni annak, hogy rossz időben egészségét veszélyeztesse. Jó idő esetén

vasárnap, délután fél 3 óraker lenne a nagygencsi gyűlés a plébánia-lak előtt.

Onnan azután a vendégek automobilon tovább mennek Kőszegre, ahol délután 4 óraker kezdődik a népgyűlés.

Vasvármegye nyomdávaltalat
Szombathely
4099

Apponyi Albert nagygencsi választási gyűlésének plakátja
(MNL VaML Vvm Alisp. ir. Közig. ir. II. 6360/1922.)

lében megköszöni a püspöknek, hogy felhívta a figyelmét egy veszprémi birtokra. A gróf válaszában megjegyezte, hogy „megfelelő módon foglalkozni fogok a dologgal, mert a birtok fekvése nekem nagyon convergál.”²⁶ Nem véletlen azonban, hogy Apponyi nem vásárolta meg a veszprémi ingatlant, mivel az 1922 májusában a Vas megyei korteslátogatása során annyira megtetszett neki ez

²⁶ Szombathelyi Egyházmegyei Levéltár (továbbiakban: SzÉL) Mikes János iratai. Missilis (továbbiakban: Mikes ir.) 1922. november 4.

a vidék, hogy kijelentette: a későbbiekben itt szeretne letelepedni. Végh Gyula²⁷ (ismerve gróf nehéz helyzetét) felajánlotta, hogy – amíg nem találnak megfelelő otthont Magyarországon – a családjával együtt beköltözhetnek a bozsoki kastélyába. 1923. március 22-én Apponyi a feleségével Szombathelyre utazott, ahol Mikes püspöknél szálltak meg, innét mentek aztán másnap Bozsokra. A faluban Lingauer Albin a kőszegi kerület országgyűlési képviselője és Naláczy András kőszegszerdahelyi plébános fogadta őket, majd ezt követően keresték fel a vendéglátójukat.²⁸ Végh Gyula már fiatal korában találkozott az Apponyi család több tagjával, és visszaemlékezése szerint gyermekként, mint édesapja barátját ismerte meg Apponyi Albertet. „Ő, atyám²⁹ és Mihalovich Ödön³⁰ főleg a zenei élet és Liszt Ferenc³¹ barátsága révén jutott szoros kapcsolatba egymáshoz. A triumvirrek együtt voltak Bayreuthban az első *Nibelungen*-előadásokon, Weimarban, Liszt és Wagner³² kibékülése alkalmával stb. A budapesti zenevilág is összehozta őket, nálunk, Eötvös³³ bárónénál, mindenütt, ahol komo-

lyan muzsikáltak. Együtt béreltek páholyt a vigadóban a filharmóniai hangversenyeken és nekem mindenkor nagy kitüntetés volt velük együtt hallgathatni Beethovent. Apponyi Ausseeban is töltött nyarat atyjával, az öreg György³⁴ gróffal, akit én nagyon szerettem és mint államférfiút és mint jellemet – persze csak fiatalos ösztönöm alapján – még Albertnél is nagyobbra tartottam. Több ízben voltam Eberhardon vadászni, ott lőttem első őzbakomat. Albertet mint rendkívül kedélyes, mulatságos társalkodót, mint szenvedélyes kuglizót, mint velünk sétáló, fürdő, evező fiatalos ausseei nyaralótársunkat tanultam ismerni. De már gyermekkoromban hallottam őt beszélni a régi képviselőházban és akkor nagyon imponált nekem.”³⁵ Végh szerint édesapja iránt érzett barátságát rá is átruházta a gróf, akivel sokszor volt alkalma komoly kérdésekről beszélgetni, néha vitatkozott is vele, mert nem mindig értett egyet a nézeteivel. Apponyiné szül. Mensdorff Klotild³⁶ grófnő gyermekkori barátnője volt Wimpffen Marie-nak – Végh Gyula feleségének³⁷ –, és nem csak fenntartották ezt a barátságot, hanem gyermekeire is kiterjesztették azt.³⁸

Apponyi korábbi kérése végül is meghallgatásra talált a csehslavák

²⁷ Végh Gyula, verebi (Vereb, 1870. január 25. – Bozsok, 1951. július 21.): Művészeti író, műgyűjtő, festő, az Iparművészeti Múzeum igazgatója 1917–1934 között.

²⁸ Apponyi ideiglenesen Vas megyében telepszik le. = Nemzeti Újság, 1923. márc. 27. 5. p.

²⁹ Végh (IV.) János, dr., verebi (Vereb, 1845. június. 15. – Budapest, 1918. február 1.): Zeneszerző, a zeneakadémia alelnöke.

³⁰ Mihalovich Ödön (Fericence, Szlavónia, 1842. szeptember 13. – Budapest, 1929. április 22.): Zeneszerző.

³¹ Liszt Ferenc (Doborján, 1811. október 22. – Bayreuth, 1886. július 31.): Magyar zeneszerző, zongoraművész, karmester és zenetanár.

³² Wilhelm Richard Wagner (Lipcse, 1813. május 22. – Velence, 1883. február 13.): Német zeneszerző, karmester, esztéta.

³³ Eötvös József, báró (Buda, 1813. szeptember 3. – Pest, 1871. február 2.): Író, költő, reformpolitikus, államférfi, a magyar realista regényírás első mestere, az MTA tagja.

³⁴ Apponyi György gróf, nagyapponyi (Pozsony, 1808. december 29. – Eberhard, 1899. február 28.): Cs. és kir. kamarás, a magyar főrendiház örökös tagja, magyar kir. főcancellár.

³⁵ Országos Széchenyi Könyvtár (továbbiakban: OSZK) Quarta Hungarica (továbbiakban: QH) 3682. *Végh Gyula: Élményeim és véleményeim.* 3-4. köt. Bp. – Bozsok, 1943–1946. (továbbiakban: Végh, 1943–1946.) 111–112. p.

³⁶ Apponyi Albertné szül. Dittrichstein-Mensdorff-Pouilly Klotild, grófnő (Bécs, 1867. december 23. – Budapest, 1942. szeptember 1.): Cs. és kir. palotahölgy és csillagkeresztes hölgy.

³⁷ Végh Gyuláné szül. Wimpffen Mária, grófnő (Berlin, 1868. november 9. – Budapest, 1930. február 22.): Első férje gróf Zichy Tivadar, akitől 1905-ben elvált, majd ugyanebben az évben férjhez ment Végh Gyulához.

³⁸ OSZK QH 3682. Végh, 1943–1946. 115. p.

hatóságoknál, és hamarosan szabadon rendelkezhetett a tulajdonával,³⁹ amelyet 1923 tavaszán 6 millió cseh koronaért sikerült eladnia.⁴⁰ 1923 augusztusában a birtok parcellázása már a befejezésénél tartott, „70 tót családot helyeztek el Nyitrából, Liptóából és Pozsony megyéből.”⁴¹ Apponyi ugyan ekkor még nem talált Magyarországon megfelelő birtokot, és felmerült az is, hogy esetleg Budapest mellett vásárol maguknak új otthont,⁴² de fél évvel Eberhard eladását követően, 1923 szeptemberében még a csallóközi kastélyában tartózkodtak. A vásárlást finanszírozó bank igazgatósága ekkor megtekintette az épületet, és azt kérték, hogy rövid időn belül ürítsék ki azt, mivel ott idegszatóriumot kívánnak létesíteni.⁴³

Az Eberhard központú birtokainak elvesztésével Apponyi vagyoni helyzete megrendült,⁴⁴ és az a vágya, hogy Vas megyében letelepedhessen, csak néhány év múlva, 1925 szeptemberében látszott megvalósulni. Az ingatlanvásárlással megbízott dr. Friedmann Ignác⁴⁵ budapesti ügyvéd ekkor már hetek óta alkudozott a Gyöngyösapáti (ma: Gencsapáti) kastélyra és a hozzá tartozó 100 kh nagyságú területre, amelynek eladásában végül sikerült megegyezniük.⁴⁶ Apponyi az ingatlan

A Magyar Állami Operaház Hajós utcai oldalbejáratán kilépő Apponyi Albert

(Fortepan 45419. Kiss Gábor Zoltán)

megvásárlásának a lehetőségéről 1925. augusztus 26-án Budapestről küldött levelében tájékoztatta Mikes püspököt, és a következőket írta: „Mivel komoly chance van, hogy a Gyöngyös-Apáti kastélyt megvegyük, a szombat reggeli gyorsvonattal Szombathelyre érkezünk (nőm és én) és a vasúttól egyenesen oda megyünk a kastély és a kert megtekintésére.”⁴⁷ Együttal az éjszakai vonat indulásáig egy pihenőhelyet kért maguknak biztosítani a püspöki palotában.⁴⁸

Apponyi a következő, 1925. szeptember 4-ei levelében már terjedelmesebben számolt be a dolgok állásáról: „Mint leendő megyéspüspökömnek írok, mert érett megfontolás és pontos számítás után, elhatároztam, hogy Gyöngyös-Apátit megveszem és mire ezt a levelet megkapod, a szerződés

³⁹ A cseh kormány felszabadította Apponyi birtokait. = 8ÓÚ, 1922. szept. 28. 7. p.

⁴⁰ Idegszatórium lesz Apponyi eberhardi kastélyából. = Új Nemzedék (továbbiakban: ÚN), 1923. szept. 12. 5. p.

⁴¹ Parcellázzák Apponyi birtokát. = Köztelek, 1923. aug. 30. 812. p.

⁴² Uo.

⁴³ Idegszatórium lesz Apponyi eberhardi kastélyából. = ÚN, 1923. szept. 12. 5. p.

⁴⁴ Szécsényi, 2013. 47. p.

⁴⁵ Friedmann Ignác, dr. (Tapolcsány, 1882. június 12. – Bécs, 1956): Ügyvéd, kormányfőtanácsos, neves műgyűjtő.

⁴⁶ Apponyi Albert gróf birtokot vásárol. = A Nép, 1925. szept. 30. 8. p.

⁴⁷ SZEL Mikes ir. 1925. aug. 26.

⁴⁸ Uo.

valószínűleg szerkesztette vált. Kimondhatatlanul örülök, hogy a Kedves Vas megyében és a Te dioecésisdben telepszünk meg és úgy akartam, hogy Te légy az első, aki erről hitelesen értesül. A költözködés ez évben már az ősz folyamán történik. A hely valóban gyönyörű, a környezet a legrokonszenvesebb; a Krisztus némileg ki akarja nekünk pótolni Eberhard elvesztését.”⁴⁹ Apponyi e sorainak megírása napján utazott Genf-be, ezért a megkötendő üzlet részleteinek a kidolgozását az ügyvédek végezték el. Az írása végén feleségének szeptember 16-án estére kért még szállást a szombathelyi püspöki palotában, mivel a következő napon Apponyiné Gyöngyösapátiba kívánt kimenni.⁵⁰ Erről a látogatásról ugyan nem tudósított a sajtó, csak arról, hogy 1925. október 22-én Szombathelyre érkeztek Apponyiék, ahol ismét Mikes püspök vendéglátását vették igénybe. Innét mentek Gyöngyösapátiba, hogy megtekintsék az október 21-én kelt adásvevési szerződés alapján megvásárolt ingatlant.⁵¹

„Nagyot változott a környék társadalmi élete, amikor az eberhardi birtokától megfosztott Apponyi-család Gyöngyösapátit vásárolta meg Széchenyi Rezső⁵² örököseitől és Kőszeg közelében települt le.”⁵³ – jegyezte meg ezzel kapcsolatban Végh Gyula a naplójában. A vásárlást követően Vas vármegye Törvényhatósági Bizottsága gyűlésén azt indítványozták, hogy „hazánk nagy fiát gr. Apponyi Albert”-et abból az alkalomból, hogy a megyében birtokot vá-

sárolt, megfelelő formában üdvözljék. A megyei közgyűlési jegyzőkönyvben megjegyezték, hogy osztatlan örömmel és hazafias lelkesedéssel üdvözlük a grófot, és megbízták a főispánt egy küldöttség összeállításával, hogy mindezt személyesen is közölhessék vele.⁵⁴

Apponyi nem csak egy ódon kastélyt vásárolt, hanem egy különleges díszkeretet, parkot is, amelyet még a korábbi tulajdonos Széchenyiek alakítottak ki az évszázadok során. Széchenyi Rezső,⁵⁵ aki 1901-ben vásárolta meg a birtokot, különösen sokat tett a park gyarapításáért. A kertésszel együtt maga végezte el a régi kert átalakítását, amely hamarosan híressé vált a hazai dendrológusok körében. Ez a park Rezső gróf páratlan természet szerzetének köszönhető a szépségét, aki úgy változtatta azt át néhány évtized alatt, hogy állítólag nem tűrte meg a kertészollót. A park állományát ritka fenyő- és lombhullató fák, rododendronok, különleges örökzöld bokrok és dendrológiai különlegességek alkották.⁵⁶

Apponyiék az ingatlan megszerzését követően a leromlott állapotú kastély felújítási munkálataival a Müller és Weiss-féle szombathelyi építőipari céget bízták meg. Néhány nappal az adásvételi szerződés megkötése előtt a vállalkozókkal Budapesten lefolytatott megbeszél-

⁴⁹ SZEL Mikes ir. 1925. szept. 4.

⁵⁰ Uo.

⁵¹ Apponyi új birtoka. = Friss Újság, 1925. okt. 23. 4. p., lásd még: Vas Megyei Kormányhivatal Földhivatali Főosztály Földhivatali Osztály 2. Szombathelyi Körzeti Földhivatal Gencsapáti 1. sz. tkv. betét

⁵² Széchenyi Rezső (Rudolf), gróf, Sárvár-fel-sővidéki (1862. október 11. – Graz, 1928. november 6.): Cs. és kir. kamarás, földbirtokos.

⁵³ OSZK QH 3682. Végh, 1943–1946. 111. p.

⁵⁴ MNL VaML Vas vármegye törvényhatóságának közgyűlési jegyzőkönyve 20576/1925. 429. p.

⁵⁵ Széchenyi Rezső (Rudolf), gróf, Sárvár-fel-sővidéki (Graz, 1891. január 4. – Szombathely, 1931. április 4.): Cs. és kir. huszárfőhadnagy, földbirtokos.

⁵⁶ Magyar Gyula: Dendrológiai tanulmányok. 2. Gróf Széchenyi Rezső díszkertje Gyöngyösapátiban. = Kertészeti Lapok, 1927. okt. 1. 145–147. p. (Amikor a tanulmány megjelent, már két éve Apponyi Albert tulajdonában volt a Gyöngyösapáti kastély és a hozzátartozó park.), lásd még: Tóth József: A gencsapáti Apponyi kastélypark. = Vas Honismereti és Helytörténeti Közlemények, 1994. 1. sz. 78–80. p.

lés alapján átdolgoztatták a kastély- és a konyhaépület költségvetését, mivel a kiadásokat jelentősen mérsékelniük kellett. Ennek során számos korábban betervezett tételt töröltek a listából, és egyszerűbb kivitelű fürdőszoba berendezéseket kívántak beépíttetni, illetve szobafestés helyett néhány helyiségben csak meszelést kértek. A kastély és a kiskastély épületében kicseréltették az összes víz- és villanyvezetékét, új mosdókat, zománcozott fürdőkádakat, vörösréz fürdőkályha hengereket, üvegpalcokat, fajszenz mosdókat és WC-eket építettek be. Az épület tetőzetét is alaposan átrakatták, a mohától megtisztították, és villámhárítót helyeztek rá. A kastély nagyon rossz állapotú külső, és a teljes belső vakolatát is rendbe tették. Számos helyen kicseréltették a padozatot, az aljazatot lebetonozták, az ajtókat és ablakokat újrafestették, ablakdeszkát készíttettek rájuk. Az épület összes helyiségét kifestették, a mennyezet mindenhol fehér lett. A régi kápolna helyett a kastélyban újat alakítottak ki, ahová a lebontott oltárt és a mellette lévő két szobrot újra felépíttették, két padot és egy kályhát is elhelyeztek itt. A nagyterem amerikai tölgyfa parkettát kapott, míg az előtte lévő nyitott verandán mintás cementburkolatot raktak le.⁵⁷

A vállalkozók a kastély felújításával 1926 kora tavaszára végeztek. Ezt követően Apponyiné 1926. április 7-én levélben kereste meg Mikes Jánost, hogy 14-én érkeznek majd Apátiba. Arra kérte a püspököt, hogy tartsa meg korábbi ígéretét, menjen ki hozzájuk aznap délután és áldja meg a házukat. „A kápolnát is szeretnénk minél előbb üzembe venni, amint hogy most itt missale nem kapható, csak három hét múlva, kérdést intézünk, ad-

Széchenyi Rezső gróf és felesége, Herberstein Mária grófnő a Gyöngyösapáti kastély udvarán, 1913
(MNL VaML Chernel család iratai 10. doboz)

*dig nem kölcsönözhetne-e egyet?*⁵⁸ – tette fel a kérdést Apponyiné. A grófné megemlítette még a levelében, hogy a püspök ne botránkozzon meg a rendetlenségben, amelyet a házban talál majd.⁵⁹

Apponyiék végül 1926. április 15-én érkeztek Szombathelyre, ahol dr. Palkó János püspöki titkár fogadta őket a vasútállomáson, majd autón mentek Gyöngyösapátiba, hogy átvegyék a felújított épületet.⁶⁰ Közben a gróf két nap múlva

⁵⁸ SZEL Mikes ir. 1926. ápr. 9.

⁵⁹ Uo.

⁶⁰ Apponyi Albert gyöngyösapáti új birtokára utazott. = PH, 1926. ápr. 16. 11. p.

⁵⁷ MNL VaML Szombathelyi Építési Vállalat iratai. Gencsapáti 29. doboz

Képeslap a Gyöngyösapáti kastélyról, 1930-as évek
(Bajzik Zsolt gyűjteménye)

vonattal bement Szombathelyre, ahol találkozott Maróthy László⁶¹ nyugalma-

⁶¹ Maróthy László dr., marótegyházi (Zsédény, 1862. március 13. – Káld, 1930. augusztus 2.): Járási főszolgabíró, országgyűlési képviselő, Vas vármegye főispánja, nagybirtokos, a Vas vármegyei Gazdasági Egyesület elnöke.

zott főispánnal, aki bevezette őt a Vas-megyei Gazdasági Egyesület közgyűlésére, majd felkereste Horváth Kálmán alispánt is. A megbeszélések követően vilamossal ment a szombathelyi vasútállomásra, ahonnan visszautazott az új ott-

honába.⁶² Mint ahogy az előbbi példa is mutatja, Apponyi öreg korában takarékos életmódot folytatott, nem költött arisztokratikus luxuskidadásokra, egyszerű ruhákat viselt, gyalog járt, szívesen vett

⁶² Apponyi Albert gróf... = MNL Országos Levéltára K szekció MTI Napi Hírek, Napi Tudósítások, 1926. április 17. 16. kiad.

igénybe tömegközlekedési eszközöket, a vasúton másodosztályú jegyet váltott és gyakran tejszarnokba járt étkezni.⁶³

Apponyi Albert – ahogy a sajtóban sokszor nevezték: „Magyarország great old manje” – 1926. május 29-én a felújított otthonában, Gyöngyösapátiban ünnepelte 80-ik születésnapját. Ezt a napot az országban nagy ünnepek között szerették volna megtartani, de a gróf közölte Scitovszky Bélával,⁶⁴ a nemzetgyűlés elnökével, hogy szűk családi körben kíván ekkor majd tartózkodni. A születésnapi megemlékezésen teljes számban megjelent az ünnepelt családja, és Mikes püspök a falu templomában pontifikált hálaadó misét, amelyen a település lakói is részt vettek. Az esemény kapcsán az ország minden részéből és külföldről is tömegével érkeztek Gyöngyösapátiba az üdvözlő táviratok.⁶⁵ A Magyar Külügyi Társaság nevében Lukács György⁶⁶ és Eöttevényi Olivér⁶⁷ keresték fel az elnöküket a vasi rezidenciáján, és átadták neki az Apponyi emlékkönyvet,⁶⁸ amelyben a köz-

⁶³ Anka László: Gróf Apponyi Albert belpolitikai pályafutása a dualizmus korában. Bp., 2014. 58. p. (Eötvös Loránd Tudományegyetem. Bölcsészettudományi Kar. Történelemtudományi Doktori Iskola. Doktori disszertáció)

⁶⁴ Scitovszky Béla, nagykéri (Bp., 1878. április 23. - Bp., 1959. augusztus 20.): A nemzetgyűlés elnöke, belügyminiszter, nagybirtokos, országgyűlési képviselő.

⁶⁵ Ünneplik a 80 éves Apponyit. = PN, 1926. máj. 30. 10. p.

⁶⁶ Lukács György (Nagyvárad, 1865. szeptember 10. - Budapest, 1950. szeptember 28.): Jogász, vallás- és közoktatási miniszter, a Magyar Külügyi Társaság igazgatója alelnöke, a Magyar Revíziós Liga ügyvezető elnöke.

⁶⁷ Eöttevényi Olivér (Győr, 1871. március 20. - Budapest, 1945. április 27.): Ügyvéd, jogi és politikai író, 1922-től a Magyar Külügyi Társaság igazgatója.

⁶⁸ Apponyi emlékkönyv. Adalékok Apponyi Albert gróf közéleti működésének méltatásához születésének 80-ik évfordulója alkalmából. Bp., 1926. 315. p.

életi munkásságát méltatták. Ugyanekkor Szterényi József⁶⁹ báró vezetésével a Stefánia Csecsemővédő Szövetség és Lukachich Géza⁷⁰ báró altábornagy vezetésével a Nemzeti Összetartás Körének küldöttsége is tiszteletét tette a grófnál.⁷¹

Az ezt követő években rendszeresen tudósít arról a sajtó, ha Apponyi ebben a kis vasi faluban tartózkodott, vagy éppen elutazott onnét. Jelentős esemény volt, amikor Szombathelyen szállt le 1928. május 25-én lord Esmond Harmsworth⁷² – Lord Rothermere⁷³ fia – angol parlamenti képviselő és újságíró sötétzürke Herkules DH-66 típusú gépe. A lord kilenc napos magyarországi körútja végén érkezett Szombathelyre, és az ünnepélyes fogadást követően Apponyi Albert kastélyában tette tiszteletét.⁷⁴

A Vasvármegye című újság szerint két kört írtak le a város felett, azután a repülőtérré felé haladva fokozatosan ereszke-

dett le a G-EBLO Imperial Airways feliratú, magyar és angol zászlókkal feldíszített repülőgép. A környéken csendőrzárőrök vigyáztak arra, hogy illetéktelen személy ne mehessen be a repülőtérré, ezért 200 csendőrt vezényeltek ki a rend fenntartására. A repülőtéren a Nemzeti Szövetség nevében Horváth Kálmán társelnök, a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége, a MANSZ nevében Volnhoffer Ferencné és Kőszeg polgársága nevében Jambrits Lajos⁷⁵ üdvözölték vendéget. Innét Apponyi György kíséretében autón a Gyöngyösapáti kastélyba utaztak, ahol a vendéglátó és felesége a kapuban fogadták az angol lordot.⁷⁶ Az eseményről a következőket írták az Újság című lapban: „Három óra lehetett, amikor kúrtharsogás jelezte, hogy közelednek a vendégeket hozó autók a község bejárata felé. Amikor a két hatalmas gépkocsi beérkezett, a tömeg kendőlobogtatással s dörgő éljenzéssel köszöntötte utasait, kiket virágésoval árasztottak el. Harmsworth és kísérete állandóan kalaplengetéssel, mosolyogva köszöngette az üdvözlést. A két autó már csak lépésben haladhatott. Amikor az Apponyi-kastély parkjának bejáratához érkeztek, Posch Antalné, a gyöngyösapáti asszonyok nevében egy hatalmas mézeskalács-szívet ábrázoló gyönyörű díspárnát adott át Harmsworth-nak néhány angol szó kíséretében. A párnán remek hímzéssel e szavak voltak: Szív adja szívnek szívesen.”⁷⁷ Apponyi gróf uzsonnát adott a vendégeknek, majd beszélgetésre vonultak vissza. Délután 6 óra tájban indult vissza az angol lord a szombathelyi repülőtérré, és ezt követően hagyta el repülőgépével Magyarországot.⁷⁸

⁶⁹ Szterényi József, báró, Stern (Lengyeltóti, 1861. november 5. – Budapest, 1941. február 6.): Politikus, nemzetgyűlési képviselő, kereskedelemügyi miniszter, iparfejlesztési és iparoktatási szakértő.

⁷⁰ Lukachich Géza, báró, somorjai (Kassa, 1865. március 29. – Budapest, 1943. december 25.): Altábornagy, katona szakíró, 1917-ben Mária Terézia Rendet, ezzel együtt pedig bárói címet és nemesi előnevet kapott.

⁷¹ A nyolcvanéves Apponyi ünneplése. = PH, 1926. jún. 1. 2. p.

⁷² Esmond Cecil Harmsworth (1898. május 29. – 1978. július 12.): Brit konzervatív politikus és sajtómágnás.

⁷³ Sidney Harold Harmsworth (Dublin, 1868. április 26. – Bermuda, 1940. november 26.): Rothermere első vikomtja, brit sajtómágnás és politikus, az Associated Newspapers Limited tulajdonosa.

⁷⁴ Révész Tamás: Repülőtér az Alpoknálján. A szombathelyi katonai repülőtér története és további adalékok a magyar katonai repülés történetéhez. Bp., 2006. 83-84. p. lásd még: Esmond Harmsworth Magyarországon. Egy csodálatos hét története írásban és képen. Összeáll. és részben írta Balassa Imre. Bp., 1928. 95. p.

⁷⁵ Jambrits Lajos (Ludab, 1877. július 26. – Kőszeg, 1939. november 5.): Kőszeg polgármestere, zeneszerző.

⁷⁶ Esmond Harmsworth Szombathelyen. = Vasvármegye, 1928. máj. 26. 1-2. p.

⁷⁷ Esmond Harmsworth képviselő bucsuja Magyarországtól. = Újság, 1928. máj. 26. 3. p.

⁷⁸ Uo.

Gyöngyösapáti,
a nemzet „nagy ügyvédjé”-nek,
gróf Apponyi Albertnek otthona.

Élső kép: az Apponyi-kastély Gyöngyösapáti-
ban.

Középső kép: a nyolcvanhároméves Ap-
ponyi a park háromszécsztendőse tölgy-
fője alatt.

Alsó sorban: a kastély oldalnézete és
parkrésztlet.

(Benda Jenőnek, a Pesti Hírlap
munkatársának felvételei.)

Apponyi kastély

(Pesti Hírlap, 1928. jún. 16. Képes melléklet)

1929 augusztusában a Kecskeméti Lapok Kőszegen nyaraló újságírója ke-reste fel Apponyi Albertet a vasi otthonában. A látogatásról közölt újságcikk szerint a vasútállomás épületétől néhány száz méterre évszázados platánerdő tisztasán fehérlett az Apponyi-kastély. „Egyemeletes, csinos épület, oszlopos verandával, lépcsős feljárattal. Elöl tágas hall, ahol fehér márványszobrok és vitrinek hirdetik az előkelő, főúri eleganciát.”⁷⁹ A kastély parkjában egy libanoni cédrusfa alatt készült interjú során a gróf beszámolt arról, hogy szeptemberben Genfben kívánt utazni az Interparlamentáris Unió ülésére, ahol a „Kellog-paktum és a nemzetközi bíróság viszonyáról” tervezett előadni, majd ezután a kormány megbízásából a Népszövetség őszi ülésén képviseli Magyarországot. Ezt követően a párizsi Diplomáciai Akadémián „Magyarország nemzetközi jogi helyzetéről” kívánt előadást tartani. Tervei között szerepelt, hogy októberben felkeresi a jászberényi választókerületét, ahol a bel- és külpolitikai viszonyok alakulásáról szándékozott beszámolni.⁸⁰ Október közepén azonban Apponyi Gyöngyösapátiban gyengélkedett, és nem hagyhatta el a szobáját, mert Genfből hazafelé utazva megfázott. A tétlenségre ítélt gróf így nem tudott részt venni sem a Külügyi Társaság értekezletén, sem a XXI. Országos Katholikus Nagygyűlésen.⁸¹

1930-ban Apponyi és családja a gyöngyösapáti kúriában töltötte a nyarat, ahová július 17-én Bethlen István⁸²

miniszterelnök autón érkezett, és a házigazdák ebéden látták vendégül a kormányfőt. Bethlen gróf három órán keresztül tanácskozott Apponyival és a Genfben képviselt politikai állásfoglalásról és kérdésekről tárgyaltak.⁸³ Apponyi anyagi helyzete 1931-ben továbbra is problémás maradt. Nem véletlen, hogy a 85. születésnapja közeledtével olyan hírek jelentek meg a lapokban, hogy eladta a gyöngyösapáti földjeit és a kastélyát is. A hírek szerint erre a lépésre a súlyos gazdasági viszonyok kényszerítették, mivel nem volt képes előteremteni az épület fenntartásához szükséges anyagiakat. A jubileum kapcsán felmerült az a gondolat, hogy az állam vásárolja számára vissza az ingatlant, vagy az összes írását díszkiadásban jelentessék meg, hogy az ebből befolyó jövedelemből biztosítsák az agg államférfi további életét.⁸⁴ Apponyi, aki feleségével Bécsben töltötte a pünkösdi ünnepeket, ott értesült arról, hogy nagy ünneplésben kívánják részesíteni a fővárosban. A nevezetes évfordulót azonban szűk családi körben kívánták megünnepelni. Közben kiderült, hogy a birtokeladásról szóló hír nem felelt meg a valóságnak. Az Apponyiék pénzügyeit intéző bank vezetője szerint a család anyagi helyzete nem volt a „legrózsásabb”, de nem került szóba az ingatlan eladása. Az újságokban felröppent híradásokból annyi volt igaz, hogy a gróf fia, Apponyi György

Jogász, mezőgazdász, politikus. 1921 és 1931 között Magyarország miniszterelnöke.

⁷⁹ Apponyi Albert és Bethlen István tanácskozása Gyöngyösapátin. = PH, 1930. júl. 18. 1-2. p.

⁷⁹ Hartmann Mihály: Gróf Apponyi Albertnél Gyöngyös-Apátiban. = Kecskeméti Lapok, 1929. aug. 4. 6. p.

⁸⁰ Uo.

⁸¹ Gróf Apponyi Albert gyengélkedik és nem vesz részt a katolikus nagygyűlésen. = PH, 1929. okt. 27. 21. p.

⁸² Bethlen István, gróf, bethleni (Gernyeszeg, 1874. október 8. – Moszkva, 1946. október 5.):

⁸⁴ A t. Folyosó. = PN, 1931. máj. 24. 8. p.; lásd még: A 85 éves Apponyi Albert nemzeti ajándékot kap. = Kis Újság (továbbiakban: KÚ), 1931. máj. 24. 6. p.; A magyar nemzet ajándéka a 85 éves Apponyinak. = Prágai Magyar Hírlap, 1931. máj. 24. 3. p.

bérbe adta az 1.500 hold nagyságú püspökszurdoki birtokát.⁸⁵

Apponyi szűk családi körben, a gyöngyösapáti kastélyában ünnepelte a 85. születésnapját. A települést ebből az alkalomból zászlókkal díszítették fel, az ablakokat felvirágozták. „Kapu nincsen. Mindenkinek szabad a bejárás a kegyelmes Úrhoz. sehol semmi nyoma, hogy Magyarország legtiszteltebb államférfia ünnepet ül.”⁸⁶ – írták a Pesti Naplóban. A kastély kápolnájában Schaffer Sándor⁸⁷ nyugalmazott plébános, házi lelkész tartott szentmisét, majd a szombathelyi újságírók háromtagú küldöttsége köszöntötte a grófot. Később Mikes János megyéspüspököt látták vendégül ebédre, illetve Gyöngyösapáti község küldöttségét fogadták a rezidencián.⁸⁸ A születésnapot követően, június elején a Pesti Hírlap szombathelyi tudósítója kereste fel otthonában az idős politikust, aki örömmel mutatta meg az összegyűjtött gratulációs leveleket és sürgönyöket. „A magyar városok, törvényhatóságok, vezető államférfiak, a Szent Atya, Briand,⁸⁹ Curtius⁹⁰ levelei és táviratai vannak egymás mellett. Most ezekre kell válaszolnom. A külföldi üdvözlésekre külön-külön válaszolok, mert odakiünn nem figyelhetik lapjainkat, amelyekben együttesen mondok köszönetet a sok kedves megemlékezésért.”⁹¹ – jegyezte meg Apponyi. Az interjú során a gróf

⁸⁵ Apponyi Gyöngyösapátiban ünnepli 85-ik születésnapját. = KÚ, 1931. máj. 28. 5. p.

⁸⁶ A gyöngyösapáti kastély ünnepe. = PN, 1931. máj. 31. 6. p.

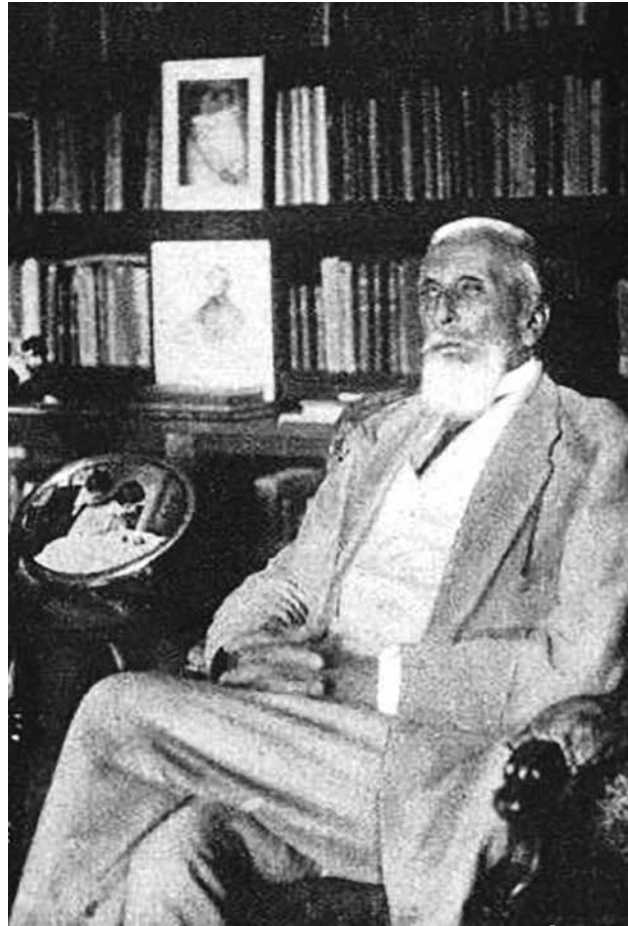
⁸⁷ Schaffer Sándor (Felsőőr, Vas vm., 1862. március 3. – Kőszeg, 1936. április 3.): Plébános.

⁸⁸ Apponyi szűk családi körben ünnepelte 85-ik születésnapját. = Újság, 1931. máj. 30. 7. p.

⁸⁹ Aristide Briand (Nantes, 1862. március 28. – Párizs, 1932. március 7.): Francia politikus, Franciaország miniszterelnöke.

⁹⁰ Ernst Robert Curtius (Thann, 1886. április 14. – Róma, 1956. április 19.): Német irodalomtörténész, nyelvész.

⁹¹ Gróf Apponyi Albert a politika időszerű kérdéseiről. = PH, 1931. jún. 4. 3. p.

Apponyi Albert a gyöngyösapáti kastély dolgozószobájában
(Pesti Napló Képes Melléklete, 1928. dec. 2. 64. p.)

kitért még arra is, hogy nem örült annak, hogy a hírlapok a magánügyeibe beleavatkoztak, és valótlan híreket terjesztettek róla. „Itt vagyok és eszem ágában sincs megválni ettől a kedves, nyugodt és kitűnő pihenőhelyemtől.”⁹² Apponyi 1931. június 6-ig maradt Vas megyében, majd a következő napon Jászberénybe utazott, ahol a szokásos éves beszámoló beszédét kívánta elmondani.⁹³

1932 augusztusában két napot vendégeskedett Louis de Vienne budapesti

⁹² Uo.

⁹³ Apponyi Albert gróf ünneplése. = KÚ, 1931. máj. 30. 5. p.

francia nagykövet a gyöngyösapáti kastélyban. Rajta kívül mások is érkeztek ide, többek között Berzeviczy Albert⁹⁴ is meglátogatta az idős gróft.⁹⁵ A politikusokon kívül az újságírók is gyakran felkeresték Apponyit, hogy interjút készítsenek vele. 1932 szeptemberében a Pesti Hírlap tudósítója, Novák Károly Novák Károly látogatott el a községbe, amelyről Trianon előtt és után még jó ideig sokan nem tudták, hogy hol található. Apponyi ide költözésével a település neve a határon innen és túl is ismertté vált. Mindez annak a magyar politikusnak volt köszönhető, akinek a nevéhez kapcsolódott Gyöngyösapáti világhíressége. Apponyi 1932-ben öt hónapig a genfi tanácskozásokon vett részt, ezt követően tért vissza ismét a Vas megyei kis községbe. „Pihennem is kell, a magam ügyeinek intézésével is kell foglalkoznom.”⁹⁶ – mondta az újságírónak. Ezután csak az országos katolikus nagygyűlésre és a képviselőház megnyitoulására kívánt Budapestre utazni. Az idős gróf szigorú napirend szerint töltötte a napjait: reggel 7 órakor kelt, majd a kastély házi kápolnájában a családjával, és sokszor a személyzettel együtt a szentmisét hallgatta. A reggelit követően gyakran sétált a rezidencia parkjában, vagy visszavonult a dolgozószobájába. Az ebéd után következett a posta és az újságok átnézése, újabb séta és pihenés, amelyre kiváló helyszínt biztosított az évszázados fákkal szegélyezett park.⁹⁷ 1932

⁹⁴ Berzeviczy Albert, berzeviczei és kakaslomniczi (Berzevice, 1853. június 7. – Budapest, 1936. március 22.): Magyar politikus, történétíró, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke 1905-től 1936-ig, 1923-tól 1936-ig a Kisfaludy Társaság hatodik elnöke, a Magyar Olimpiai Bizottság első elnöke.

⁹⁵ A francia követ meglátogatta Apponyi Albertet. = Keleti Újság, 1932. aug. 13. 9. p.

⁹⁶ Novák Károly: Látogatás gróf Apponyi Albertnél. = PH, 1932. szept. 18. 4. p.

⁹⁷ Uo.

novemberében a sajtóban arról tudósítottak, hogy Apponyi felépült a betegségéből. Egy fővárosi lap pedig arról értesült, hogy Gömbös Gyula⁹⁸ miniszterelnök is fel kívánta keresni a vasi otthonában a lábadozó gróft.⁹⁹

„Apponyiéknál mindig érdekes emberekkel lehetett találkozni, a hazai politikusoktól, diplomatáktól, művészektől egészen a Budapestre látogató külföldi nagyságokig, a patialai maharadzsaig¹⁰⁰ és számos családjáig. Apátiból pedig ők hozták át Bozsokra vendégeiket, vagy mi mentünk át hozzájuk. Ha vicinális vonattal érkeztünk, Albert várt ránk az állomáson, állítva erősen, hogy ő most ott a tiszteletbeli állomásfőnök és hogy ismeri ugyan a lipcei, müncheni, frankfurti pályaudvarokat, de az apáti állomásnál szebbet még nem látott. A vendégek közül, akik Apátiból átjöttek, megemlítem csak az Apponyi család számos tagját, közöttük Geraldine¹⁰¹ grófnőt, a későbbi albán királynét, Mensdorff¹⁰² gróft, Klotild grófné fivérét, az egykori londoni nagykövetet, Schön¹⁰³ német és Butler Wright¹⁰⁴ amerikai követet stb. Mire a mi leányaink

⁹⁸ Gömbös Gyula, jákfai, vitéz (Murga, 1886. december 26. – München, 1936. október 6.): Politikus, országgyűlési képviselő, honvédelmi miniszter, miniszterelnök.

⁹⁹ Apponyi Albert gróf felépült a betegségéből. = Nyírvidék, 1932. nov. 4. 1. p.

¹⁰⁰ Maharaja Sir Bhupinder Singh (1892. október 12. – 1938. március 23.): Uralkodó a Brit India Patiala államában 1900-tól 1938-ig.

¹⁰¹ Apponyi Géraldine gróf, nagyapponyi (Budapest, 1915. augusztus 6. – Tirana, 2002. október 22.): Albán királyné.

¹⁰² Albert Mensdorff-Pouilly-Dietrichstein, gróf (Lembergben (ma Lviv) 1861. szeptember 5. – Bécs, 1945. június 15.): Osztrák–magyar diplomata volt, aki az első világháború kitérésekor londoni nagykövetként szolgált.

¹⁰³ Hans von Schoen báró (1876–1969): Jogász, 1903-tól bajor királyi, 1920-tól német birodalmi diplomata.

¹⁰⁴ Joshua Butler Wright (1877. október 18. – 1939. december 4.): Az Egyesült Államok diplomatája, aki az USA képviselőjeként szolgált Magyarországon, Uruguayban, Csehszlovákiában és Kubában.

Vasvármegye Közönsége a nemzetünket ért pótolhatatlan veszteség érzésétől lesújtva, mely gyászszal és hazafias fájdalommal tudatja, hogy

törvényhatósági bizottságának örökös tagja,

nagyemlétságu

gróf APPONYI ALBERT UR

v. b. t. t., az aranygyapjas rend lovagja, nyugalmazott miniszter, országgyűlési képviselő stb.

1933. évi február hó 7-én több napos betegség után Genfben, ahova a legszentebb hivatása, Hazánk vitális érdekeinek védelme szólította, elhalálozott.

A gyászoló magyarság elvesztette benne a magyar szellemi élet és kultúra, a magyar faji felsőbbrendűség leghivatottabb és legteljesebb megtestesítőjét

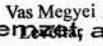
Apostol volt, aki az emberiséggel együtt született abszolút igazságokat hirdetett, vezér, aki az eszmék csataterén káprázatos ékesszólásával és meggyőző logikájával győzelmet győzelemre aratott és magyar szellemóriás volt, aki az egyetemes emberi érdekek keretében tudta elhelyezni nemzetének igazságát, elvetett, tovább csirázik, s a láng, amelyet felgyújtott, tovább lobog. Az eszmék pedig, amelyeket megszólaltatott a világ színe előtt, tovább haladnak azokon az utakon, amelyeket valamely titokzatos felsőbb hatalom az eszmék útjára kijelölt.

Megdöbbenve és lesújtva állunk elköltözésének tudatában, mert a vármegyénknek, ahol a változott viszonyok között nyugodalmas nyári pihenőhelyére talált és megcsonkított Hazánkunk, amelynek határain túlterjedőleg is leghivatottabb szószólója, apostola, szellemi vezére volt, halála olyan pótolhatatlan, gyászos és lesújtó veszteség, amilyen örömteljes, felemelő és egyedülálló nagy nyereség volt az élete.

Az Istenben boldogult nagy halott lelkiüdvéért Szombathelyen, a székesegyházban folyó évi február hó 13-án (hétfőn) délelőtt 9 órakor ünnepélyes gyászistentisztelet fog tartatni.

Szombathely, 1933. február 9.

Aldott emlékét megőrzi a nemzet, amelyért annyit fáradott!

Vas Megyei 8.

felcsöpörödték, az Apponyi gyerekekkel is szomszédos barátság fejlődött.”¹⁰⁵ – fogalmazta meg Végh Gyula.

Apponyi 1933-ban, az előző év elejétől üléselő lesterelési konferencián vett részt Genfben, ahol influenzában megbetegedett, és február 7-én tüdőgyulladásban elhunyt. A politikus halálhírért azonnal bementék a rádióban, és az újságok is számos megemlékezést közöltek az életéről.¹⁰⁶ A Kis Újság szerint Apponyi szeretett a gyöngyösapáti borostyánnal befutott kastélyban tartózkodni és a hozzátartozó parkban sétálni. „A falu népe nagyon szerette, mert mindenkét érdeklődéssel fogadott és szívesen foglalkozott az emberek ügyével. Eleinte a nép cso-

¹⁰⁵ OSZK QH 3682. Végh, 1943–1946. 116. p.

¹⁰⁶ Szécsényi, 2013. 47. p.

Apponyi Albert halotti értesítője
(MNL VaML Gyászjelentések gyűjteménye)

dalkozott, hogy mágnás létére mindig maga viszi csomagját és mindig másodosztályú kocsira szállt. Ha ismerőst látott nem lehetett megelőzni a köszönésben. A legszerényebb életet élte itt az Apponyi-család.”¹⁰⁷

Vas vármegye Törvényhatósági Bizottsága 1933. február 20-án tartott közgyűlésén dr. Ostffy Lajos főispán¹⁰⁸ megnyitó beszéde kapcsán dr. Horváth Kálmán¹⁰⁹ azt javasolta, hogy Apponyi Albert emlékét örökítsék meg a közgyű-

¹⁰⁷ Aki mindenét nemzetének áldozta. = KÚ, 1933. febr. 9. 4. p.

¹⁰⁸ Ostffy Lajos (Budapest, 1876. október 19. – Szombathely, 1944. december 26.): Földbirtoke; Vas vármegye főispánja, országgyűlési képviselő.

¹⁰⁹ Horváth Kálmán, dr. alispán, a Balatoni Szövetség alelnöke.

lési jegyzőkönyvben és festessék meg az arcképét. A jegyzőkönyvbe a következőket írták: „Vasvármegye törvényhatósági bizottsága Hazánk nagy fia, törvényhatósági bizottsága örökös tagjának Apponyi Albert gróf Önmagyméltóságának, ki f. év. február 7-én Genfben, hová legszentebb hivatása Hazánk vitális érdekének védelme szólította, elhalálozott, – aki még a közelmúltban is részt vett közgyűlésünkön és fel is szólalt – áldott emlékét jegyzőkönyvében megörökíti.”¹¹⁰ Ezen kívül elhatározták még, hogy „Hazánk lelkes szószólójának” az arcképét is megfestetik, és azt rendkívüli közgyűlés keretében leplezik majd le.¹¹¹ Apponyi-ról egyébként életében számtalan hivatalos és sajtófotográfia készült, amelyeket a hírlapok a róla való tudósítások alkalmával rendszeresen leközöltek. A fényképeken kívül művészi igényű festmények is készültek róla, amelyek közül kiemelkedik Glatter Gyula¹¹² 1925-ben készített portréja és László Fülöp¹¹³ műalkotása.¹¹⁴

A Vas megyei közgyűlés tagjai az arckép elkészítésére a vármegyei háztartási alapból 1.500 pengőt szavaztak meg, és az ehhez kapcsolódó kérdések elintézésére létrehozta egy különbizottságot. Az ún. Apponyi Emlékbizottság 1933. december 8-ai ülésén Újvári Ede¹¹⁵ szombathelyi polgármester javaslatára az arcképet az Apponyi család tulajdonában lévő Glatter-féle arckép után kívánták megfestetni. Erre

a feladatra Czencz János¹¹⁶ – ostffyasszonyfai születésű – festőművészt kérték fel, akinek 750 pengő díjazást állapítottak meg. A fennmaradó 750 pengőből Apponyi Albert nevéhez fűződő alapítvány létrehozásáról döntöttek, amelyből egy Vas megyei főiskolásnak a külföldi tanulmányait szeretnék volna támogatni.¹¹⁷ December 28-án Ostffy Lajos főispán levélben tájékoztatta Apponyi Albertné az emlékbizottság portrékészítési terveiről. A következő év január 4-én válaszolt az özvegy a megkeresésre, és megköszönte a vasi közgyűlés döntését. „Azóta Czenz János festőművész már itt volt nálam és megnézte a Glatter-féle képet, valószínűleg már jövő héten megkezdí a kép másolását, reménykedem, hogy jól sikerül, és hogy a másolat díszé lesz a megyeházának, mert az eredeti kép igazán szép és nagyon jó és hasonló arckép.”¹¹⁸ – fogalmazta meg válaszában a feleség. Szombathely városa sem kívánt lemaradni a megyétől, és az 1933. december 10-én aláírt megállapodás alapján 200 pengőért megvásárolták a Gyügyei Nagy Zsigmond¹¹⁹ által festett Apponyi-portrét.¹²⁰

1933 májusában az özvegy gyermekei kíséretében érkezett a gyöngyösapáti kastélyba, ahol minden a férjére emlékeztette, ezért elhatározta, hogy eladja a kastélyt és a hozzátartozó birtokot. A sajtóhírek szerint jelentős árengedménnyel kívántak túladni a földeken és az ekkor már történelmi nevezetességű épületen.¹²¹ A meghir-

¹¹⁰ MNL VaML Vas vármegye Főispánjának iratai. Általános iratok (továbbiakban: Vvm. Főisp. ir. Ált. ir.) 837/1934.

¹¹¹ Uo.

¹¹² Glatter Gyula (München, 1886. március 27. – Budapest, 1927. június 3.): Magyar festőművész.

¹¹³ László Fülöp, lombosi (Pest, 1869. április 30. – London, 1937. november 22.): Magyar festőművész.

¹¹⁴ Szécsényi, 2013. 51. p.

¹¹⁵ Újváry Ede, dr. (Somogyacsa, 1876. március 10. – Szombathely, 1950. október 5.): Szombathely polgármestere.

¹¹⁶ Czencz János (Ostffyasszonyfa, 1885. szeptember 2. – Szekszárd, 1960. január 12.): Festő.

¹¹⁷ MNL VaML Vvm. Főisp. ir. Ált. ir. 837/1934.

¹¹⁸ Uo.

¹¹⁹ Nagy Zsigmond, gyügyei (Nagybánya, 1872. március. 14. – Budapest, 1932. november 21.): Festő.

¹²⁰ MNL VaML Szombathely Város Polgármestere iratai. Közigazgatási iratok 235/1935.

¹²¹ A gyöngyösapáti Apponyi-birtok eladó. = KÜ, 1933. máj. 25. 5. p.

detett ingatlanra a grófné több ajánlatot is kapott. Első helyen jelentkezett be a magyar állam, hogy ott hadiözegek részére alakítsanak ki üdülőt.¹²² Apponyi halálával Gyöngyösapáti elvesztette azt a „világhírességét”, aki éveken keresztül a politikai élet középontjába helyezte ezt a kicsiny Vas megyei települést, amely időnként politikusok látogatásától volt hangos. A gróf temetését követően azonban elcsendesedett a rezidencia, és 1933 nyarán már biztos volt, hogy gazdát cserél az épület. A grófné megbízásából júliusban hivatalos személyek érkeztek ide,¹²³ hogy elvégezzék a hagyatéki leltározást. Ennek során az épület minden ingóságát összeírták, mivel azt a magyar állam vásárolta meg. Még a hivatalos kiküldöttek megjelenése előtt Darvas Lajos tábornok az Apponyi család képviselőjével átvizsgálta az épületet, a benne található bútorzatot, a parkot, a vízimalmot és a gazdasági épületeket. Közben a családtagok elvittek a rezidenciából néhány kedvenc bútort, de ezeket a budapesti palotából hozott darabokkal pótolták. A gróf összes kitüntetéseit, relikviáit, köztük a jászberényi ezüstkoszorút, más emlékeket és a hátrahagyott írásainak nagy részét elszállították a parlamenti múzeumba. „A gyöngyösapáti kastély dolgozószobája azonban érintetlen maradt. Apponyi Albert kedvenc szobájában ott áll és ott marad íróasztala, ott a könyvtára, amiből néhány darabot

vitt el az Apponyi-család.”¹²⁴ Ekkor még a kastély személyzete is a helyén maradt, de csak addig, amíg a hivatalos átvétel meg nem történt. A faluban ekkor azt beszéltek, hogy az épületben tisztí özegek részére létesítenek üdülőt, de azt sem zárták ki, hogy a szombathelyi repülőiskolának juttatják azt.¹²⁵

¹²⁴ Augusztus elején az állam átveszi a gyöngyösapáti Apponyi kastélyt. = ÚN, 1933. júl. 21. 3. p., „1933 tavaszán néhány hónappal Apponyi halálát követően Almásy László képviselőházi elnök felkereste otthonában a gróf özvegyét és kérte, hogy a néhai férje irathagyatékát adja át az Országgyűlési Múzeumnak. Apponyiné eleget tett a felkérésnek, és a Múzeum munkatársai 1933. május 24-én át is szállították a parlament épületébe a levélgyűjteményt. Akkor anyag került átadásra, amelyből rövid időn belül külön emlékszóbat alakítottak ki, amelyet Apponyi Albertről neveztek el. A hagyaték átadásáról tudósító újságcikkek így írták le, hogy mi minden került a Múzeum birtokába: „Apponyi papírba, fába, ezüstbe, emailbe [sic] foglalt díszlevelei méternyi magas halomba gyűltek. Ott van a jászberényi kiirt másolata és az »aranymandátum«. Hatalmas fehér dobozban őrzik az Apponyi 75-ik születésnapjára érkezett üdvözlő táviratokat, világhírű emberektől. Ott van 20 ezer magyar üdvözlő írása a 80 éves Apponyihoz, majd koszorúk, szalagok pompáznak végtelennek látszó sorban. Ott van az ország valamennyi tanítóegyesületének felirata, a kassai polgárok remekművű ezüst serlege, a nagy államférfiu íróasztala, magyar és külföldi egyetemek díszdoktori oklevelei. Összegyűjtötték a világ valamennyi lapjában megjelent nekrológokat is.” Az, hogy „az egész Apponyi család levelezéseinek óriási kötegei egészítik ki a ritka gyűjteményt”, nem biztos, hogy megfelel a valóságnak, ugyanis az Országgyűlési Múzeumba került hagyatékról (díszpolgári, díszdoktori oklevelek, tisztelgő táviratok, születésnap üdvözlőlappok, újságcikkek, fényképek, festmények, karikatúrák, érmek, dísztárgyak, levelek, stb.) igen pontos leltár készült. Nagy valószínűséggel tehát az Apponyi-kultusz keretében keletkezett iratok kerültek át az özvegytől az Országgyűlési Múzeum kezelésébe, amelyek az intézmény 1949-es felszámolása után szóródtak szét és nem az Apponyi Albert élete és politikai pályafutása során született teljes levelezése. Azok a család birtokában maradtak és a vészkorszak idején a Pálffy István által említett tengerészládával együtt vezették nyomon.” Apponyi Albert válogatott levelezése. Szerk. Anka László. Bp., 2016. 25–26. p. (Veritas könyvek; 6.)

¹²⁵ Az állam veszi át gróf Apponyi Albert gyöngyösapáti kastélyát. = PH, 1933. júl. 21. 3. p.

¹²² Hadiözegek üdülője lesz a gyöngyösapáti kastély. = KÜ, 1933. júl. 23. 7. p.

¹²³ Apponyiné 1933. június 16-án Mikes püspöknek címzett levelében a következőket írta: „...30ikán Apátiba kell mennem, az átvételt előkészíteni. Akkor bizonyosan egy hetet ott kell lennem és reményilem szerencsém lesz a Püspök urat látni, hogy elbúcsúszom mint Vas megyei lakos.” SZEL Mikes ir. 1933. jún. 16. 8. p.

1933. november 27-én az özvegy átadta a honvédelmi kincstárnak „...a szép öreg kastélyt, a 35 holdas parkot, a kis gazdaságot, a kedves bútorokat és képeket – mindazt, amihez Apponyi emlékezete tapadt.”¹²⁶ Az esemény előtti napokban Darvas Lajos tábornok egy őrnagy és egy százados segítségével pontos leltárt készített a történelmi nevezetességű épület berendezéséről. Megígérték az özvegynek, hogy a honvédelmi kincstár tiszteletben tartja Apponyi emlékét, és érintetlenül hagyják az elhunyt dolgozószobáját, íróasztalát, amelyen „annyi vívódásos küzdelmet folytatott a magyar ügyért nemzetének ez a nagy fia...”¹²⁷ A gyászoló grófnő fél évvel férje halálát követően Vas vármegyének adományozta Apponyi Albertnek a koronázás alkalmából viselt díszruháját, lószerszámát és nyergét.¹²⁸

Az adásvételi szerződés özv. gróf Apponyi Albertné szül. Mensdorff Pouilly Dietrichstein Klotild, herceg Rohan Károlyné szül. gróf Apponyi Mária és gróf Pálffy Ferencné szül. gróf Apponyi Julia budapesti lakosok, valamint a Honvédségi Jóléti Alap képviselőjében eljáró Darvas Lajos tábornok között jött létre, amelyet 1933. december 18-án hagytak jóvá. A gyöngyösapáti 1. sz. telekkönyvi betétben lévő 60 kh 375 négyszögöl nagyságú ingatlan minden tartozékával együtt 250.000 aranypengőért került a magyar honvédség tulajdonába.¹²⁹ 1934

júniusának végén arról tudósítanak a Kis Újságban, hogy a Honvédségi Jóléti Alap kastélyából honvédtiszti üdülőt létesítenek, és ekkor már javában folytatták az épület felújítását, átalakítását. Természetesen Apponyi dolgozószobáját érintetlenül hagyták, mivel ekkor még ott tárolták a szobában az elhunyt genfi levelezéseit, a politikai feljegyzéseit. Ebben a helyiségben állt az a zongora is, amelybe 1873-ban Liszt Ferenc és társai beírták a nevüket. A könyvtárban javában készítették a 4.000 kötet lajtszromozását. A park közepén található halastó rendbetételét és egy strandfürdőt, valamint korcsolyapálya létesítését is tervbe vették. A kastélyhoz tartozó gyümölcsöst a régi fák folyamatos lecserélésével meg kívánták újítani. A 40 személyes kastély üdülőt a következő évben szándékoztak megnyitni a vendégek előtt.¹³⁰ A létesítmény minden év június közepétől szeptember végéig 4 hetes turnusokban állt rendelkezésre a beutaltak részére.¹³¹

A felújítást követően 1934. július 15-én nyitották meg az üdülőt, amelynek a 25 holdas botanikus kert jellegű parkjában álló épületében 26 szoba, 4.000 kötetes könyvtár, és az elhíresült zongora állt a vendégek rendelkezésére. A terület 4 kh nagyságú tavát a Gyöngyös-patak táplálta, amelyben horgászni is lehetett, és malomgátnál a patak strandfürdőt is kialakítottak.¹³²

¹²⁶ Apponyi grófné örökre elbúcsúzott a gyöngyösapáti kúriától. = ÚN, 1933. nov. 30. 8. p.

¹²⁷ Uo.

¹²⁸ Metykó Béla: „Az asszonyszívek diplomáciájának nagymestere”. Gróf Apponyi Albertné (1867–1942) élete a korabeli sajtó tükrében. In: Jászszági Évkönyv, 2017. Fel. szerk. Pethő László. Jászberény, 2017. 87. p.

¹²⁹ MNL VaML Kőszegi Járásbíróság iratai. Telekkönyvi iratok. Iktatott iratok. Gencsapáti 28. dob.

¹³⁰ Nagy átalakítások a gyöngyösapáti Apponyi kastélyban. = KÚ, 1934. jún. 27. 7. p.,

¹³¹ A gyöngyösapáti tiszti üdülő megnyitása. = Honvédségi Közlöny, 1934. jún. 1. 106. p.

¹³² Hírek. Jóléti ügyek. = Magyar Katonai Szemle, 1934. 2. negyedév. 269. p.

1933. november 27-én az özvegy átadta a honvédelmi kincstárnak „...a szép öreg kastélyt, a 35 holdas parkot, a kis gazdaságot, a kedves bútorokat és képeket – mindazt, amihez Apponyi emlékezete tapadt.”¹²⁶ Az esemény előtti napokban Darvas Lajos tábornok egy őrnagy és egy százados segítségével pontos leltárt készített a történelmi nevezetességű épület berendezéséről. Megígérték az özvegynek, hogy a honvédelmi kincstár tiszteletben tartja Apponyi emlékét, és érintetlenül hagyják az elhunyt dolgozószobáját, íróasztalát, amelyen „annyi vívódásos küzdelmet folytatott a magyar ügyért nemzetének ez a nagy fia...”¹²⁷ A gyászoló grófnő fél évvel férje halálát követően Vas vármegyének adományozta Apponyi Albertnek a koronázás alkalmából viselt díszruháját, lószerszámát és nyergét.¹²⁸

Az adásvételi szerződés özv. gróf Apponyi Albertné szül. Mensdorff Pouilly Dietrichstein Klotild, herceg Rohan Károlyné szül. gróf Apponyi Mária és gróf Pálffy Ferencné szül. gróf Apponyi Julia budapesti lakosok, valamint a Honvédségi Jóléti Alap képviselőjében eljáró Darvas Lajos tábornok között jött létre, amelyet 1933. december 18-án hagytak jóvá. A gyöngyösapáti 1. sz. telekkönyvi betétben lévő 60 kh 375 négyszögöl nagyságú ingatlan minden tartozékával együtt 250.000 aranypengőért került a magyar honvédség tulajdonába.¹²⁹ 1934

júniusának végén arról tudósítanak a Kis Újságban, hogy a Honvédségi Jóléti Alap kastélyából honvédtiszti üdülőt létesítenek, és ekkor már javában folytatták az épület felújítását, átalakítását. Természetesen Apponyi dolgozószobáját érintetlenül hagyták, mivel ekkor még ott tárolták a szobában az elhunyt genfi levelezéseit, a politikai feljegyzéseit. Ebben a helyiségben állt az a zongora is, amelybe 1873-ban Liszt Ferenc és társai beírták a nevüket. A könyvtárban javában készítették a 4.000 kötet lajtszromozását. A park közepén található halastó rendbetételét és egy strandfürdő, valamint korcsolyapálya létesítését is tervbe vették. A kastélyhoz tartozó gyümölcsöst a régi fák folyamatos lecserélésével meg kívánták újítani. A 40 személyes kastély üdülőt a következő évben szándékoztak megnyitni a vendégek előtt.¹³⁰ A létesítmény minden év június közepétől szeptember végéig 4 hetes turnusokban állt rendelkezésre a beutaltak részére.¹³¹

A felújítást követően 1934. július 15-én nyitották meg az üdülőt, amelynek a 25 holdas botanikus kert jellegű parkjában álló épületében 26 szoba, 4.000 kötetes könyvtár, és az elhíresült zongora állt a vendégek rendelkezésére. A terület 4 kh nagyságú tavát a Gyöngyös-patak táplálta, amelyben horgászni is lehetett, és malomgátnál a patak strandfürdőt is kialakítottak.¹³²

¹²⁶ Apponyi grófné örökre elbúcsúzott a gyöngyösapáti kúriától. = ÚN, 1933. nov. 30. 8. p.

¹²⁷ Uo.

¹²⁸ Metykó Béla: „Az asszonyszívek diplomáciájának nagymestere”. Gróf Apponyi Albertné (1867–1942) élete a korabeli sajtó tükrében. In: Jászsági Évkönyv, 2017. Fel. szerk. Pethő László. Jászberény, 2017. 87. p.

¹²⁹ MNL VaML Kőszegi Járásbíróság iratai. Telekkönyvi iratok. Iktatott iratok. Gencsapáti 28. dob.

¹³⁰ Nagy átalakítások a gyöngyösapáti Apponyi kastélyban. = KÚ, 1934. jún. 27. 7. p.,

¹³¹ A gyöngyösapáti tiszti üdülő megnyitása. = Honvédségi Közlöny, 1934. jún. 1. 106. p.

¹³² Hírek. Jóléti ügyek. = Magyar Katonai Szemle, 1934. 2. negyedév. 269. p.